

Usposabljanje s področja programov preiskav škodljivih organizmov rastlin – Better Training for Safer Food (BTSF), München, december 2022

Gozdarski inštitut Slovenije (GIS) in Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) sta s strani Uprave Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR) pooblašteni organizaciji za izvajanje nalog zdravstvenega varstva rastlin v gozdarstvu. Velik del aktivnosti namenjamo predvsem izvajanju programov preiskav za ugotavljanje navzočnosti škodljivih organizmov rastlin (ŠO) na ozemlju Slovenije. Izvajanje programov preiskav je določeno z uredbami Evropske unije (EU) in nacionalnimi predpisi s področja zdravstvenega varstva rastlin. Pravočasno odkrivanje navzočnosti ŠO je nujno za hitro ukrepanje in takojšnje izkoreninjenje ob primeru njihovega pojava. Z rednim spremljanjem zdravstvenega stanja rastlin, načrtovanimi programi preiskav in uradnim nadzorom rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih predmetov lahko preprečimo ali zmanjšamo negativne vplive novih ŠO, ki pomenijo tveganje za zdravje rastlin pri nas. Z namenom zagotovitve učinkovitega in usklajenega izvajanja dejavnosti programov preiskav v vseh državah članicah EU Evropska komisija (EK) za strokovnjake s tega področja organizira redna izobraževanja v sklopu programa Better Training for Safer Food (BTSF).

Med 13. in 16. decembrom 2022 je v Münchnu potekala delavnica BTSF s poudarkom na izvajanju in pripravi programov preiskav za ugotavljanje navzočnosti ŠO v skladu veljavno zakonodajo EU.

Usposabljanja smo se udeležili predstavniki devetih držav članic EU, Srbije (kot kandidatka za vstop v EU) ter Severne Irske. Skupaj 32 oseb iz 11 držav. Iz Slovenije sva se dogodka udeležili dve predstavnici, ena iz GIS in ena iz ZGS. Udeleženci smo se seznanili z veljavno evropsko zakonodajo na področju zdravja rastlin ter mednarodnimi smernicami in priporočili. Predstavljena so nam bila orodja za pripravo in načrtovanje programov preiskav, načrtovanje njihove izvedbe, potrebna dokumentacija ter poročanje EK o opravljenih nalogah in morebitnih prestrežbah oz. pojavih novih ŠO.

Med drugim so nam bile predstavljene tudi nove tehnologije za zaznavanje pojava ŠO, ki pa še niso v splošni uporabi. Velik potencial pri zaznavanju boleznih in škodljivcev na poljščinah so metode za merjenje fizioloških parametrov rastlin. Predstavili so nam metode za merjenje fluorescence klorofila, zaznavanje koncentracije pigmenta v listih, merjenje izmenjave plinov v listih, termalne kamere in merjenje pretoka rastlinskih sokov v

Slika 1: Skupinska fotografija udeležencev delavnice BTSF v Münchnu, ki je potekala od 13. do 16. decembra 2022. (foto: BTSF, AENOR)

deblu. S temi metodami zaznavamo spremembe vitalnosti rastlin, ki kažejo na morebitno prisotnost boleznih ali škodljivcev. Pri daljinskem zaznavanju je bila v ospredju možnost uporabe satelitskih posnetkov in posnetkov brezpilotnih letal. Le ti nam omogočajo hitrejšo zaznavo sprememb na napadenih ali okuženih rastlinah na večjem območju, tako da lahko svoje terensko delo osredotočimo na območja, za katere se je pokazalo, da odstopajo od povprečja. Predstavljeni so nam bili tudi avtomatizirani sistemi za spremljanje ŠO, programska orodja za obdelavo podatkov, nanosenzorji za spremljanje zdravja rastlin v realnem času, terenska diagnostika, napovedovanje in modeliranje, zasaditve dreves, namenjenih kontroli vnosa škodljivcev iz tujih držav in preverjanju odpornosti dreves, ki niso avtohtona na območju naravne razširitve škodljivega organizma (angl. »sentinel trees«), in uporaba usposobljenih psov za odkrivanje škodljivcev.

Podrobneje nam je bil predstavljen ŠO azijski kozliček (*Anoplophora glabripennis*), ki ga Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/2072 (Priloga II, del B) uvršča med karantenske ŠO. Azijski kozliček je umeščen tudi med prednostne ŠO, ki jih določa Delegirana uredba (EU) 2019/1702.

Slika 2: Informativna tabla pri vstopu v nadzorovano območje. (foto: E. Groznik)

Za prednostne ŠO mora vsaka država članica EU pripraviti načrte izrednih ukrepov za izkoreninjenje in izvesti simulacijske vaje za primere njihovih najdb. Obiskali smo območje občine Feldkirchen v bližini Münchna, kjer so leta 2012 ugotovili navzočnost azijskega kozlička. Ker gre za karantenski ŠO, so takoj začeli s postopkom izkoreninjenja, kot to zahteva zakonodaja EU. Okoli napadenih dreves so omejili 100 m pas (napadeno območje), kjer so posekali vse gostiteljske rastline, ne glede na to, ali so bile napadene ali ne. V pasu 500 m okrog napadenega območja so določili razmejitveno območje, za tem pa še varovalni pas širine 2100 m. Območje, ki zajema vse omenjene pasove, se imenuje nadzorovano območje. Pregledovali so celotno nadzorovano območje. Poleg standardnih vizualnih pregledov so v razmejitvenem območju opravili še pregled krošenj z izkušenimi plezalci, usposobljenimi za prepoznavanje znakov napada azijskega kozlička, ter postavili križne feromonske pasti z namenom spremljanja odraslih hroščev. Opozorili so nas, da je pri postavitvi pasti potrebna velika previdnost, saj s postavitvijo pasti na napačnih mestih lahko dosežemo nasprotni učinek in azijskega kozlička privabimo izven nadzorovanega območja ter s tem omogočimo njegovo širjenje. Določili so pravila prevoza posekanih gostiteljskih rastlin na lokalno sežigalnico in odlagališče lesenih odpadkov. Celotno nadzorovano območje so pregledovali tudi s pomočjo šolanih psov za detekcijo azijskega kozlička. Pomembno vlogo pri sami izvedbi izkoreninjenja ŠO imajo poleg tehnične izvedbe tudi odnosi z javnostjo. V predstavljenem primeru so na nadzorovanem območju prebivalcem razdelili informativno gradivo o zadevnem ŠO, jih osebno obvestili in opozorili na morebitne posledice neukrepanja. Vstop in izstop iz nadzorovanega območja so označili z informativnimi tablam (sliki 2 in 3). Posek gostiteljskih dreves v napadenem območju ter njihov odvoz in uničenje je financirala pristojna občina. Konec decembra 2020 je bilo nadzorovano območje odpravljeno, saj je bilo izkoreninjenje azijskega kozlička na tem območju po predpisih EU uspešno, ker je minilo četrto leto brez opaženih znakov napadov in najdb osebkov azijskega kozlička.

Gozdarstvo v času in prostoru

Usposabljanja in delavnice za strokovnjake držav članic EU, kandidatke za vstop v EU in drugih držav, ki izvajajo aktivnosti zdravstvenega varstva rastlin po predpisih EU, so pomemben vir pridobivanja, utrjevanja in izmenjave znanja. Poleg teoretičnega dela spoznamo tudi primere dobrih praks. Izkušnje drugih držav članic nam dajejo vpogled v morebitne težave, predvsem na področju financiranja izvedbe ukrepov za izkoreninjenje KŠO, ki ima v vsaki državi določeno specifiko. Seznanitev z različnimi metodami, ki

se jih države članice poslužujejo pri zaznavanju in zatiranju škodljivih organizmov, pomagajo pri pripravi načrtov izrednih ukrepov in simulacijskih vaj za primere najdb prioritarnih KŠO. Pomemben rezultat usposabljanja je tudi navezovanje stikov z drugimi udeleženci izobraževanja in možnost nadaljnje izmenjave informacij in dobrih praks v primeru vnosov KŠO na ozemlje Slovenije.

Eva GROZNIK, Marija KOLŠEK

Slika 3: Informativna tabla pri izstopu iz nadzorovanega območja in križna past za lovljenje azijskega kozlička. (foto: E. Grozник)

Slika 4: Delo s psi, izšolanimi za iskanje osebkov azijskega kozlička. (foto: E. Groznik)